

Pe urmele patrioților

- Supliment special dedicat împlinirii a 150 de ani de la înființarea Partidului Național Român
- 4 pagini în Colecția „Oameni de stat ai Sibiului” – un proiect marca Mesagerul de Sibiu
- Editor: Cosmin Pal ■ Consultanți științifici: istoricii Radu Racovițan, Dan Nanu, Răzvan Pop

Miercurea Sibiului, locul unde s-a născut primul partid românesc din Transilvania

În ajunul Zilei Naționale a României, Mesagerul de Sibiu vă propune o lecție de istorie. În acest an, s-au împlinit 150 de ani de la crearea primul partid românesc din Transilvania, la Miercurea Sibiului. După alegerile prezidențiale de duminică, în urma cărora sibianul Klaus Iohannis a câștigat al doilea mandat de președinte al României, vă oferim și o altfel de perspectivă a vremurilor pe care le trăim, în condițiile în care politica continuăm să influențeze major viața cetățenilor.

În urmă cu 150 de ani, oamenii de elită din Transilvania, grupați în Partidul Național Român din Tran-

silvania și Ungaria și conduși de Ilie Măcelariu, din Miercurea Sibiului, aveau obiective concrete: autonomia Transilvaniei și apoi unirea cu România, dar și obținerea unor drepturi care să le asigure românilor transilvăneni o viață mai bună. Atunci, patriotismul îmbrăca, într-adevăr, cele mai înalte forme. Acum, din păcate, lupta politică pune cetățenii pe ultimul loc, prioritar fiind interesele personale, goană după funcții cât mai influente și îmbogățirea rapidă, pentru că – nu-i așa? – suntem în NATO și Uniunea Europeană și aproape nimeni nu ne mai amenință suveranitatea ță-

rii. În zilele noastre, patriotismul a devenit desuet, poate chiar derizoriu.

Mesagerul de Sibiu vă prezintă o retrospectivă a istoriei PNR din Transilvania și Ungaria, cum s-a constituit acest partid sub oblăduirea lui Ilie Măcelariu și cum a evoluat până în 1926, când a fuzionat cu Partidul Țărănesc, formându-se Partidul Național-Țărănesc, prin implicarea figurii marcante a lui Iuliu Maniu, principalul artizan al Unirii Transilvaniei cu România.

Cosmin PAL
cp@mesageruldesibiu.ro

Conferința națională de la Miercurea Sibiului (1869)

Constituirea statului dualist austro-ungar, în 1867, a dus la o radicală modificare a situației naționalităților asuprite din statul multinațional. Alipirea Transilvaniei la Ungaria, condiția esențială a pactului dualist, a însemnat o grea lovitură pentru națiunea română, care își vedea amenințate însăși existența națională, interesele, proiectele, perspectivele de viitor. Alături de celelalte popoare oprite, românii au realizat de la început că actul din 1867 este îndreptat împotriva lor, astfel că acțiunile de constituire a opoziției naționale față de compromisul dualist, ce urmăreau organizarea unei riposte eficiente față de politica cercurilor guvernante ungare, nu întârzie.

Într-o atmosferă de adânci frământări și de activă solidaritate națională, ce depășea granițele politice artificiale, lupta românilor apare vădit în actul politic al Pronunțamentului de la Blaj, întocmit în 3/15 mai 1868, cu ocazia aniversării a două decenii de la Adunarea Națională din 1848. Întocmit în prezența unei mari mulțimi de oameni veniți din Apuseni, din părțile Clujului, Năsăudului, Hunedoarei, Sibiului, actul avea ca caracterul unui protest colectiv față de alipirea forțată a Transilvaniei la Ungaria, fără consultarea și contra voinței națiunii române; se cerea autonomia Transilvaniei, restabilirea validității legilor votate în Dieta de la Sibiu în anii 1863-1864 și redeschiderea dietei Transilvaniei „pe baza unei veritabile reprezentări populare, după drept și cuviință.”

Sesizând pericolul care-i amenința pe românii din monarhie ca urmare a votării, la sfârșitul anului 1868, de către Parlamentul Ungariei a legilor din 1868 (Legea Naționalităților, care – deși specifică un număr de drepturi pentru naționalitățile ne-maghiare – nu conținea nici o prevedere referitoare

la organizarea lor politică separată, și Legea XLIII, care stabilea condițiile de reglementare a unirii Transilvaniei cu Ungaria), în februarie 1869, la Timișoara, se constituie Partidul Național Român din Banat, ce adoptă tactica activistă.

În acest context, tot la începutul anului 1869, se trece și la organizarea politică a românilor din fostul Principat al Transilvaniei, în condițiile în care existau puternice divergențe între frunții mișcării naționale românești, între partizanii curentului activist, reprezentati de Mitropolitul A. Șaguna și a aderenții săi politici, ce preonizau lupta împotriva dualismului în cadrul legal existent, în Parlament în primul rând, și gruparea condusă de I. Rațiu și G. Barițiu, ce îmbrățișau tactica pasivității parlamentare, în semn de nerecunoaștere a uniunii Transilvaniei cu Ungaria, pronunțându-se, însă, pentru activitate intensă în toate domeniile: economic, social, politic, cultural. Treptat, sunt organizate cluburi electorale, dar, în același timp, a fost proclamată pasivitatea față de viitoarele alegeri pentru dieta din Pesta, declarându-se că românii nu pot trimite deputați decât în dieta Transilvaniei. La 14 ianuarie 1869, românii și sașii, întruniți la Miercurea, s-au pro-

nunțat public pentru pasivitate politică; tot pentru pasivism se declarau și adunările românilor din comitatele Hunedoara, Solnocul Interior, Cojocna, Dăbăca, Târnăveni, districtul Făgăraș etc. Această orientare era susținută și de presa românească.

În tabăra românilor transilvăneni domnea însă confuzia, niciunul dintre frunții politici neîndrăznind să-și asume rolul conducător în organizarea politică a românilor. Mitropolitul A. Șaguna și I. Vancea nu erau siguri că vor putea stăpâni noul curent și nici nu doreau să pună în pericol, printr-o politică contrară intereselor regimului peștan, instituțiile și privilegiile obținute cu greu, în perioada anterioară perfectării dualismului. G. Barițiu și I. Rațiu nu se puteau implica direct, fiind supravegheați îndeaproape de autorități. Atitudinea antiunionistă manifestată de Ilie Măcelariu în dieta de încoronare (1868) a împăratului ca rege al Ungariei – atitudine care a dus la pensionarea sa forțată din funcția de consilier gubernial, l-au recomandat drept frunțas al luptei pentru drepturi naționale a românilor ardeleni.

Se simțea nevoia acută a convocării unei conferințe naționale pentru organizarea Partidului Național al Românilor din Ungaria și pen-

tru adoptarea unei linii politice comune în privința viitoarelor alegeri și a apărării intereselor naționale ale românilor. În cele din urmă, un comitet restrâns, format din Ilie Măcelariu, Iacob Bologa, Ioan Hannia și Visarion Roman, a hotărât, la 21 februarie 1869, convocarea conferinței de la Miercurea pentru 7 martie. S-a optat pentru această localitate, unde românii puteau avea o libertate mai mare de acțiune, în detrimentul Clujului, propus de I. Măcelariu.

Conferința a fost precedată de consfătuiri preliminare locale, care aveau misiunea de a mandata delegații la conferința de la Miercurea; majoritatea acestora au susținut orientarea pasivistă. Cu toate acestea, adepții curentului activist, în frunte cu mitropolitul Șaguna, nu vor rămâne inactivi și-și vor trimite reprezentanții la Miercurea, printre ei numărându-se Ioan Pușcariu, consilier ministerial, Samuil Poruțiu, consilier regesc din Cluj și Iosif Hossu, funcționar superior. Au existat chiar încercări de atragere a lui I. Măcelariu de partea activismului, din partea judeului regesc Wendel, care-i comunica lui Măcelariu că guvernul s-ar bucura de acest fapt. Toate aceste manevre au eșuat, dar ele dovedeau că partidul ce urma să se constituie se va confrunța cu o pro-

blemă serioasă: contestarea liniei oficiale a partidului de către activiști.

Conferința se va întruni la Miercurea, în 23 februarie/7 martie 1869, în casa lui I. Măcelariu, participând 291 de delegați. În cuvântul de deschidere, Măcelariu sublinia necesitatea solidarității pe plan politic a poporului român. S-a procedat, apoi, la alegerea unui birou de conducere al adunării, I. Măcelariu fiind ales președinte, iar V. Roman și A. Densușianu – vicepreședinți. Urma propunerii lui I. Măcelariu de a se adopta o motiune de credință și loialitate față de împăratul Franz Iosif I, urmărindu-se evitarea dizolvării adunării, în condițiile în care armata fusese consemnată în cazărmi, guvernul trimisese agenți provocatori în zonă, iar dezbaterile erau supravegheate la fața locului de comitele Conrad Moritz, ce era informat regulat de judele regesc Wendell. Din aceleși considerente, de a nu fi dizolvată adunarea înainte de a se fi hotărât asupra atitudinii față de viitoarele alegeri, s-a trecut la dezbaterea tacticii de urmat, propunerea de participare la activitatea parlamentară întrunind doar patru voturi, ceilalți pronunțându-se împotriva (pasiviștii). S-a trecut apoi la discutarea celui de-al doilea punct de pe or-

dinea de zi, și anume constituirea Partidului Național Român din Transilvania, fiind ales un comitet național central de 25 de membri, cu sediul la Sibiu. Printre membrii comitetului se numărau: I. Măcelariu – președinte, I. Bologa, G. Barițiu, I. Rațiu, V. Roman, A. Sever, A. Densușianu etc.

O cerință exprimată în cadrul conferinței a fost aceea de a se înainta un memorandum împăratului, pentru a i se prezenta poziția oficială a românilor; în cele din urmă, adunarea și-a înșușit memorandumul întocmit de G. Barițiu și I. Rațiu, ce fusese înaintat împăratului în numele românilor la 18/30 decembrie 1866.

Conferința de la Miercurea a dat câștig de cauză tacticii pasiviste, clarificând atitudinea românilor din Transilvania față de dualism, de nerecunoaștere a noii formule de stat, și, mai ales, a anulării autonomiei Transilvaniei, proclamând opoziția hotărâtă față de regimul politic instaurat în Ungaria. De asemenea, conferința a consacrat trecerea conducerii mișcării naționale din mâinile clerului, în cele ale laicilor.

Hotărârile adoptate la Miercurea vor stârni nemulțumirea autorităților ungare, care vor recurge la represalii împotriva celor care susțineau în public neparticiparea la alegeri. Cu toate acestea, absența de la alegeri a alegătorilor români a fost extrem de mare. Mai ales, însă, regimul ungar a luat măsura dizolvării comitetului ales (august 1869), pe motiv că în Ungaria era ilegală înființarea de partide pe criterii etnice; activitatea semilegală a acestuia va afecta capacitatea de ripostă a românilor împotriva dualismului.

Radu RACOVITAN
Facultatea de Științe Socio-Umane
Departamentul Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă

Partidul Național Român din Ungaria și Transilvania

Partidul Național Român (numit și Partida Națională) a fost partidul politic care a reprezentat interesele națiunii române din Transilvania, întregul Banat, Crișana, Maramureș și Bucovina, în perioada dualismului. Până la conferința de unificare de la Sibiu din 12-14 mai 1881 au activat două partide naționale: PNR din Banat și Ungaria și PNR din Transilvania.

Istoricul primului partid

La 23 februarie 1869 are loc, la Miercurea Sibiului, o conferință națională a fruntașilor politici ai românilor transilvăneni, la care se creează Partidul Național Român din Transilvania. Istoria românilor din Transilvania, lupta pentru drepturile lor legitime, individuale și naționale constituie baza de la care a pornit PNR din Transilvania. Partidul Național Român din Transilvania militează pentru recunoașterea individualității principatului transilvănean. Ca tactică politică a partidului, se proclamă „pasivismul”, aceasta însemnând ca partidul să se abțină de a participa la lupta electorală inegală din Austro-Ungaria, dar să continue lupta politică națională. La 22 martie 1869 partidul este interzis de autorități, întrucât, potrivit prevederilor legii naționalităților, singura națiune existentă în Ungaria era cea maghiară, nici o naționalitate neavând dreptul să se constituie într-un „partid național”. Momentul cel mai important din activitatea națională a fost înaintarea în anul 1892 a „Memorandului”, redactat de Iuliu Coroianu către împăratul Austro-Ungariei, Francisc Iosif. Ca urmare a acestui fapt, întregul comitet executiv al PNR va fi pus sub acuzare de către guvernul ungar. Procesul s-a desfășurat la Cluj în mai 1894, fiind pronunțate sentințe private de libertate. Din anul 1905 s-a trecut la activism, adică participare la procesul electoral. După moartea lui Ioan Rațiu în anul 1902 noii lideri ai PNR au fost: Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voievod, Theodor Mihali etc. Comitetul Executiv al PNR cu sediul la Oradea, compus din Ștefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Theodor Mihali, Alexandru Vaida-Voievod și Aurel Vlad a declarat, la 5/18 octombrie 1918, independența Transilvaniei față de Austro-Ungaria, iar declarația de independență a fost citită în parlamentul de la Budapesta, de Alexandru Vaida-Voievod la 22 octombrie 1918. Împreună cu Partidul Social-Democrat din Transilvania și Banat a organizat Adunarea Națională din 1918 de la Alba Iulia, prin care Transilvania s-a unit cu România.

Activitatea în România Mare

După Unire, Partidul Național Român a început să se intituleze Partidul Național și a adoptat ca program propriu Declarația de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Conferința partidului din 9 august 1919 a ales în funcția de președinte pe Iuliu Maniu, în locul lui Gheorghe Pop de Băsești, care încetase din viață la 23 februarie 1919. Pe baza hotărârii Marii Adunări Naționale din 1 decembrie 1918 s-a constituit Marele Sfat Național Român, din sânul căruia a fost ales Consiliul Dirigent, cu misiunea de a conduce treburile Transilvaniei.

Partidul Național a reușit să câștige alegerile parlamentare din noiembrie 1919. Deși a depus liste de candidați numai în Transilvania, partidul a obținut nu mai puțin de 169 de mandate de parlamentar, ceea ce îl făcea cel mai important partid din România întregită. La 25 noiembrie, s-a încheiat un acord de colaborare între Partidul Național, Partidul Țărănesc, Partidul Naționalist-Democrat, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina și Partidul Țărănesc din Basarabia pentru constituirea unui bloc parlamentar. Pe baza acestui acord, s-a format guvernul Blocului parlamentar, sub conducerea lui Alexandru Vaida-Voievod, în care majoritatea posturilor erau deținute de reprezentanți ai Partidului Național. Guvernul a căzut însă în martie 1920 în urma eșecului proiectului de lege agrară prezentat regelui Ferdinand și a încheierii unui acord între Ion I. C. Brătianu, liderul Partidului Național Liberal și Alexandru Averescu, conducătorul Ligii Poporului, acesta din urmă fiind solicitat să formeze noul guvern. La 24 aprilie 1920 a avut loc Congresul Partidului Național, care a adopta un nou program al partidului, care preconiza, printre altele: deplina libertate a alegerilor, asigurarea drepturilor și libertăților democratice, descentralizarea administrativă, unificarea învățământului, o legislație a muncii similară celei din țările capitaliste dezvoltate, realizarea reformei agrare, dezvoltarea cooperatiei, egalitatea de tratament pentru capitaliștii străini în România etc. La alegerile din 1920, Partidul Național nu a obținut decât 27 de mandate în Adunarea Deputaților, Partidul Poporului reușind să valorifice calitatea de partid de guvernare și să obțină majoritatea, cu 206 mandate. La 10 octombrie 1926 s-a desfășurat la București, în sala „Transilvania”, congresul Partidului Național, care a aprobat fuziunea „cu aclamații”, constituindu-se astfel Partidul Național-Țărănesc.

Ilie Măcelariu

Alexandru Mocioni

Familia Măcelarilor (în documentele vremii Fleșariu, azi Fleșer, în forma germanizată Fleischer) este menționată în documente odată cu primele nume de locuitori români ai Miercurii. Aceasta se petrecea la jumătatea secolului al XVIII-lea, atunci când regimul habsburgic devenea interesat în conscrierea tuturor supușilor, în scopul impozitării lor.

La 18 iunie 1765 se judeca la Miercurea procesul între românii localnici George Fleischer (Măcelariu): acesta este primul document scris în care am aflat numele strămoșilor lui Ilie Măcelariu. Alte nume românești care apar în procesele judecate la Miercurea sunt „Onia Armeanu și Pătru Lupea” (1766), „Koman Naan” (1792), „Nitzu Muntyan alias Kovria” (1796).

În ce privește locul de origine al familiei, se păstrează două tradiții sensibil diferite. Cea mai răspândită este aceea că Măcelariu au venit în sat din Moldova – mai precis din Câmpulung Moldovenesc, cu ma-

ri turme de animale (de unde și numele de familie), ceea ce i-a situat printre bogații locului.

O versiune diferită ne prezintă Horia Măcelariu, fost amiral al flotei române din timpul celui de-al doilea război mondial: „După tatăl meu, ing. silvic Nistor M. Măcelariu (1846-1919), doi frați boieri din Muntenia, luptători naționali, nemaiputând rămâne în Țara Românească s-au expatriat împreună cu domnitorul Radu în Transilvania, în sec. XVI și s-au așezat în Miercurea Sibiului, pe atunci locuită numai de sași. Eram copil când tata spunea aceasta fratelui meu Mircea la Căciulata, care întocmea arborele genealogic al familiei și nu mai pot preciza numele nostru adevărat, dar mi-a rămas că se termină în «escu». Acești doi frați purtau sumane negre, semne de boierie, și întrucât sașii nu se ocupau cu comerțul de vite, ei au îmbrățișat acest comerț, cumpărând și transportând cirezi de cornute de la Budapesta și Viena, de unde au fost porecliți Fleșeriu.

Când cu școala transilva-

Ilie Mă

nă a latinizării, Ilie M. Fleșeriu și-a schimbat numele în Măcelariu, însă nu toți au procedat la fel, o parte l-au schimbat, restul au rămas cu numele de poreclă Fleșeriu.

Din cei doi frați au derivat două ramuri ale familiei, care se întreceau din care să se aleagă preotul din Miercurea.”

Unul dintre ei, pe vremea lui Iosif al II-lea (1780-1790), era bunicul cunoscutului Ilie Măcelariu – probabil cel care și-a schimbat numele în Măcelariu. Acesta a devenit faimos pentru procesul de mai mulți ani pe care l-a dus împotriva autorităților locale (formate exclusiv din sași) pentru ferestrele de la stradă, când românii nu le era îngăduit să le aibă decât spre curte, și de dimensiuni mici. Aplicând un vechi statut săsesc, sașii consăteni au dispus să se zidească ferestrele de la stradă și să se reducă dimensiunile celor din curte, astfel încât să nu se poată scoate capul afară prin ele.

Între timp, alți români și-au construit case și au făcut ferestre mari la stradă, ostentativ; procesul s-a stins de la sine.

Măcelarii au avut acces mai ușor decât ceilalți români la averi comparabile cu ale sașilor. Într-o clasificare a contribuabililor din Miercurea, din anul 1807, din 74 capi de familie înscrși la clasa I sunt doar doi români: Nistor Fleșer și Mitiu Fleșer (printre sași aflăm numele Keiser, Schenker, Acker, Schuller, Baumann, Allmen, Roth, Spielhaupter). La clasa a II-a numărul românilor crește, din 59 capi de familie fiind înscrși aici Martha Fleșer, Mihelle Fleșer, Ana Baldwin.

Familia a dat mai mulți păstori spirituali pentru comunitatea locală. În anii de care vorbim, preotul satului era Dumitru Fleșariu (1802-1832). I-a urmat Nestor Fleșariu, care fusese hirotornit de episcopul Vasile Moga la 20 aprilie 1831, în aceeași zi fiind hirotornit și ca duhovnic. Păstoria lui s-a întins între anii 1833-1872. Familia Măcelariu a dat și învățători pricepuți și cu dragos-

te de neam. Este cazul lui George Măcelaru, care în 1879 era impus de săteni, pentru motivul că se oferea să predea cu numai 66 florini salariu (fostul învățător avusese 150 de florini) și să-și pună la dispoziție casa gratuit ca local de școală. Avea 29 de ani, era în primul an în care funcționa ca învățător, nu știa ungurește (în tot tractul nici un învățător nu răspundea acestei cerințe a legii din 1879!).

Absolvise trei clase gimnaziale și cursul teologic de la Sibiu. În istorie, familia Măcelarilor a rămas mai ales prin numele lui Ilie Măcelariu. Însă frații săi au avut pentru comunitatea românilor din Miercurea un rol la fel de important. Ioan și George erau ambii judecători. Cel dintâi se căsătorise cu fata unui cofetar din Sighișoara și dispunea de întinse proprietăți în Sângătin. Celălalt se mândrea cu trei fete care erau fruntea tineretului din sat. În ceea ce-l privește pe Ilie, acesta s-a născut în 30 aprilie 1822, la Miercurea. A urmat gimnaziul din Sibiu unde românii formau între o treime și mai bine de jumătate din efectivul studenților. Clasificarea lor era strălucită încheind cu „eminens” în proporția cea mai mare: 29 față de 22 alte naționalități în 1839-1849; 32 față de 24 alte naționalități în 1840-1841; 33 față de 26 alte naționalități în 1841-1842, ș.a.m.d. Învățământul în limba latină îi făcea pe români să se simtă aici acasă; departe de a deznacionaliza gimnaziul a creat o adevărată pepinieră de revoluționari.

Amintim printre colegii absolvenți ai lui Ilie Măcelariu pe Simion Balint, Ioan Popasu, A. T. Laurian, Iacob Bologa, Ioan Pușcariu, Axente Sever, ca și pe mai toți viitorii fruntași ai revoluției în părțile Sibiului: Ioan Brote, Petru Brote, Sava Popovici.

De altfel, calitățile sale intelectuale și de lider vor fi probate în fața consătenilor și a neamului său în revoluția izbucnită la 1848. La adunarea de la Blaj, de la începutul lunii mai, a fost prezent. Sigur

Măcelariu și familia sa

Ilie Măcelariu. Sursa: Petru Șaguna. Copie. - Sepultura Albina.

Apărătorii condamnaților în procesul „Memorandumului”
Dr. St. C. Pop, Dr. V. Bercan, Dr. G. Ios, Mateiu M. Dulă, Ioan Cioc, Dr. Al. Hossu-Lăpuș, St. Păun, Fr. Visarion, I. M. Pop, Dr. A. Dăneș, Dr. A. Mărgărit, Dr. H. Bărbulescu, Dr. A. Ionescu, C. Bărbulescu, Dr. A. Vălean, Petru Toșca, Dr. Silvia Măldărescu, Dr. Emil Gheorghiu, Dr. Stefan Petrescu

DEPUTAȚIUNEA ROMÂNĂ LA VIENNA
„Memorandum” în 1882

că au fost și alți români miercureni, dar nu le cunoaștem numele. Măcelariu a fost însărcinat să facă parte din delegația condusă de episcopul unit Ioan Lemeny, care ducea Petițiunea Națională la Cluj dietei. Din aceeași delegație făceau parte Petru Roșca din Săliște și preotul Ștefan Moldovan din Mediaș; la Viena sub președinția lui Andrei Șaguna, mergeau A. T. Laurian din Fofeldea, țăranul Șerban Ciurculeț și parohul Sava Popovici din Rășinari.

După ce a doua adunare de la Blaj, din septembrie 1848, a hotărât înarmarea națiunii române, s-a înființat o prefectură (care cuprindea, în principiu, 10.000 de oameni) de Sebeș – Miercurea, care era comandată de Dionisie Pop Marțian. Tribunalul (comandând vreo mie de oameni) Ilie Măcelariu din Miercurea, încadrat acestei prefecturi, a îndeplinit misiunea strategică de a ține liberă comunicația Sibiu – Deva – Munții Apuseni.

Odată cu înstăpânirea armatei de ocupație maghiară la Miercurea, în vara lui 1849, prigoana s-a dezlănțuit cu sălbăticie. Ilie Măcelariu a fost arestat la Săcel, apoi a fost condamnat la moarte. A fost grațiat în ultimul moment de generalul Bem, căruia îi salvase de la moarte medicul personal, în alte circumstanțe. În acest timp, judele regal din Miercurea și câțiva țigani au fost executați.

După liberalizarea regimului politic în Imperiul Habsburgic, petrecută în cursul anilor 1860-1861, Ilie Măcelariu s-a impus rapid drept unul dintre cei mai valoroși oameni politici ai românilor. A fost membru în comisia de trei reprezentanți ai românilor (împreună cu Ion Rațiu și Iacob Bologa, acesta din urmă originar din Marpod) care au prezentat împăratului, la Viena, în 1 iulie 1861, cererile românilor pentru acordarea egalității cu celelalte națiuni din Transilvania.

În același timp, Ilie Măcelariu se număra printre fruntașii care au pornit campania pentru înființarea unei societăți culturale a românilor din

Transilvania – care avea să rămână în istorie sub numele Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA). Semnătura lui se află pe memoriul înaintat conducerii supreme a Transilvaniei, cu data de 10 mai 1860, alături de Andrei Șaguna, Al. Sterca Șuluțiu, Ion Rațiu, Timotei Cipariu ș.a. (cu totul, acel document poartă 176 de semnături).

În prima conducere a Asociațiunii, Ilie Măcelariu a candidat pentru o funcție în Comitetul de 12 persoane, și a obținut cele mai multe voturi (100), fiind urmat de Axente Sever (95), Constantin Păpălvi (91), Petru Manu (76), Ioan Hanea (69), Sava Popovici (76), Iacob Bologa (68) ș.a.m.d.

Întors la Miercurea, Ilie Măcelariu candida din partea românilor din Scaunul Miercurea (unitate administrativă care cuprindea 11 sate din zonă), pentru funcția de jude regesc – cea mai înaltă funcție în Scaun. Era pentru prima oară în istorie când românii aveau dreptul să candideze, deși majoritatea lor în zonă era indiscutabilă de multe secole. La sfârșitul lui 1861, rezultatele au fost falsificate grosolan de către sași. La Miercurea, cele șase sate românești n-au fost convocate pentru alegeri, iar celelalte cincimixte, au fost reprezentate exclusiv prin sași. Târgul Miercurea covârșea prin cei șase reprezentanți ai săi, la care n-avea dreptul legal – nefiind oraș regesc. O deputație de 100 de persoane a protestat la comitele Salmen, șeful administrației tuturor teritoriilor locuite de sași. În cele din urmă, a intervenit însăși Cancelaria aulică din Viena, ordonând reconstituirea alegerilor sub conducerea unui comisar. Astfel, în decembrie, românii au câștigat funcțiile de jude regesc, jude scaunul și un deputat în dietă, în timp ce sașii aveau asesorul și celălalt deputat. Ilie Măcelariu devenea jude regesc și deputat în dietă în același timp.

În anii următori, așadar, Ilie Măcelariu a fost reprezentantul miercurenilor în Dieta li-

berală de la Sibiu, care a stabilit legi de recunoaștere a națiunii române cu drepturi egale în Transilvania, după ce timp de secole aceasta a fost doar „tolerată”.

În calitate de jude regesc, deputatul Miercurii a intervenit pentru a se realiza un vis vechi de sute de ani al sătenilor români: să aibă o biserică de zid, în locul celei de lemn. Fiind conducătorul politic al plasei, dar ajutând în mai multe rânduri cu donații din bani proprii, Ilie Măcelariu a provocat recunoștința comunității, care a acordat bisericii hramul „Sfântul Ilie”.

Între timp, evenimentele politice din Imperiu decurgeau în defavoarea românilor. După pactul dualist între Curtea de la Viena și unguri, din care s-a constituit Ungaria Mare cu Transilvania anexată, s-au organizat alegeri pentru dieta de încoronare (1868) a împăratului ca rege al Ungariei. În general, românii au refuzat să voteze; cei din Miercurea s-au prezentat însă la vot, și l-au ales pe Ilie Măcelariu. Au fost aleși doi români sibieni (din totalul de 14 deputați români). În timpul lucrărilor parlamentare, prin Ilie Măcelariu, care din 1862 fusese jude regesc la Miercurea și din 1865 era consilier gubernial, se exprima în dietă poziția radicală a grupului Barițiu – Rațiu. În ianuarie 1867, Măcelariu și Rațiu s-au înțeles ca, la deschiderea lucrărilor dietei, deputații români să protesteze contra uniunii, apoi să părăsească sala. Însă, începându-și cuvântul în fața dietei în limba română, la 7 martie, Ilie Măcelariu a fost întrerupt și huiduit de către deputații unguri. A fost nevoit astfel să-și depună protestul contra desființării autonomiei Transilvaniei în scris, și la scurt timp, a părăsit lucrările dietei.

În această cuvântare, pentru prima și ultima oară s-au auzit cuvinte românești în Parlamentul de la Budapesta („Înalt corp legislativ! Înaltă casă!”). Drept urmare, deputatul de Miercurea a fost insultat cu următoarele cu-

vinte: „Aceasta este Dacoromânia! El crede nerușinatul că este în București! Jos cu el!”; „Nerușinatul, tâlharul!”; „și acest tâlhar încă se mai prefăce!”.

A fost înjurat nu doar în plenum lucrărilor, ci și pe culoarele parlamentului. În urma atitudinii sale antiunioniste, tribunul de la 1848 a fost pensionat forțat în 1868, împotriva susținerii necondiționate de care se bucura din partea populației românești. Alegătorii săi din Poiana îi mulțumeau încă din timpul lucrărilor dietei că „și-a ridicat vocea pentru independența patriei, susținând și puterea legilor din anii 1863-1864”. Iar alegătorii din Miercurea protestau în 1869 la comisia electorală și declarau că nu vor alege deputat, pentru că dieta a votat legi „care vatamă cele mai sfinte drepturi ale noastre”, iar „dl. Elia Măcelariu fu destituit din postul său de către înaltul regim din cauza pășirii sale în dietă”.

Prestigiul câștigat astfel de Ilie Măcelariu în recomanda drept fruntașul luptei pentru drepturi naționale ale românilor ardeleni; la consfătuirea din 21 februarie 1869 a liderilor naționali Ilie Măcelariu, Iacob Bologa, Ioan Hannia și Visarion Roman, s-a hotărât convocarea conferinței de constituire a Partidului Național la Miercurea, pentru 7 martie.

Adunarea s-a deschis în casele lui Ilie Măcelariu, în prezența a 291 delegați. Sub conducerea unui birou cu Ilie Măcelariu președinte, Visarion Roman și Aron Densușianu vicepreședinți, dezbaterile cu privire la Tactica de urmat a noului partid au dat doar patru voturi pentru participarea la activitatea parlamentară (activism), ceilalți declarându-se împotriva (pasivității). Ilie Măcelariu însuși a renunțat la ideile sale activiste și a fost ales președinte al partidului, conducând nemijlocit un comitet central de 25 de membri, al cărui sediu se stabilea la Sibiu.

În anii următori, Ilie Măcelariu s-a mutat la Sibiu (actuala casă din B-dul Victoriei nr. 29), implicându-se în

toate marile inițiative naționale; ASTRA, Banca Albina, unificarea Partidului Național din Transilvania cu cel din Ungaria și Banat.

Ilie Măcelariu a fost în primele rânduri ale întemeietorilor Băncii Albina, cea mai solidă realizare financiară a românilor în epoca dualistă. Posibilitatea unei bănci românești a prins contur în discuțiile private prilejuite de Congresul național ortodox din octombrie 1870. S-a instituit atunci un comitet fondator, care l-a desemnat pe Visarion Roman președinte. Proiectul de statut a fost compus de Visarion Roman și dezbătut de Ilie Măcelariu, Ioan Hannia, David Urs de Margine, Paul Dunca. Consiliul de administrație a fost ales pe 14 martie 1871 în sala ASTRA. Alexandru Mocioni a devenit președinte, Iacob Bologa și David Urs – vicepreședinți, Visarion Roman – director executiv. Din consiliul de administrație mai făceau parte Ilie Măcelariu și alți patru membri.

În următoarele două decenii, judecătorul originar din Miercurea a fost sistematic consultat pentru probleme tehnice sau administrative. Spre exemplu, a făcut parte din comisia care a introdus înscrisurile funciare ca operațiune financiară, în anul 1879; a fost membru în comisia care a pregătit înființarea filialei din Brașov a băncii, în același an, ș.a. Între anii 1879-1889 a îndeplinit funcția de vicepreședinte al Consiliului de administrație.

La Conferința de unificare a partidului național românesc din Transilvania cu cel din Banat și Ungaria, care și-a deschis lucrările la 12 mai 1881, delegații orașului Sibiu erau Ilie Măcelariu (consilier gubernial), Partenie Cosma (avocat și deputat dietal), Zaharia Boiu (paroh și asesor consistorial). Ilie Măcelariu a murit în 1891, la vârsta de 69 de ani.

Este îngropat în cimitirul Bisericii din Groapă, în timp ce soția sa – o greco-catolică din Abrud, Iudita Tobias du-

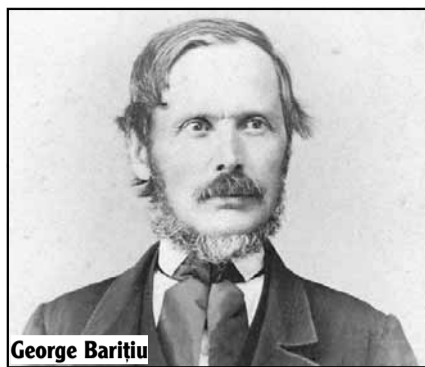
pă numele de fată – este îngropată în cimitirul Bisericii dintre Brazi (o tradiție orală spune că osemintele lui Ilie Măcelariu se află imediat lângă mormântul lui Zaharia Boiu). Cei doi nu au avut urmași. Alături de Ilie Măcelariu odihnesc episcopul Vasile Moga, mitropolitii Miron Românul și Ioan Meșianu, Moise Fulea, Elia de Manases, Ioan Piuariu Molnar, Iosif Hodoș, Zaharia Boiu, I. Codru Drăgușanu, Anton Bechnitz și alți fruntași ai comunității ortodoxe din Sibiu.

Moartea sa a fost pomenită în adunarea generală a ASTREI de la Hațeg, la data de 14 august 1891, alături de alți trei aștrști decedați în cursul ultimului an. După trei zile, memoria celor patru a fost cinstită, după cum reține „Transilvania”: „Față de membri decedați adunarea își exprimă condoleanța prin sculare, iar față de decedatul Ilie Măcelariu, adunarea își exprimă condoleanța și recunoștința sa pentru meritele și prestațiunile valoroase ale acestui bărbat”.

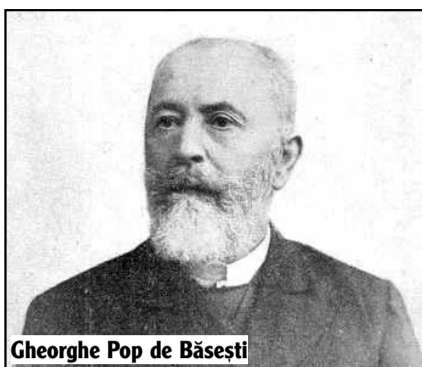
Comunitatea miercurenilor cinstește memoria celui care rămâne emblematic pentru trecutul său, Ilie Măcelariu, prin faptul că strada principală poartă numele său. În 21 decembrie 2002, a fost inaugurat bustul marelui om politic, în fața caselor sale care au găzduit Conferința de întemeiere a Partidului Național Român, prin festivități de răsunet național, la care au participat oficialitățile județului și unii dintre cei mai importanți oameni de cultură. Viața și activitatea sa au fost evocate în publicații de cuprindere națională și județeană, și încă nu este destul pentru memoria celei mai mari persoanlități pe care Miercurea a dat-o istoriei naționale, până în prezent.

prof. univ.
Eugen STRĂUȚIU
Facultatea de Științe
Socio-Umane
Departamentul Relații
Internaționale, Științe Politice și Studii de Securitate

IV Pe urmele patrioților

George Barițiu

Gheorghe Pop de Băsești

Ioan Rațiu

Președinții Partidului Național Român

- ◆ 1881-1882: Nicolae Popea
- ◆ 1882-1883: Partenie Cosma
- ◆ 1884-1888: George Barițiu
- ◆ 1889-1890: Ioan Rațiu
- ◆ 1890-1891: Vicențiu Babeș
- ◆ 1892-1902: Ioan Rațiu
- ◆ 1902-1919: Gheorghe Pop de Băsești
- ◆ 1919-1926: Iuliu Maniu

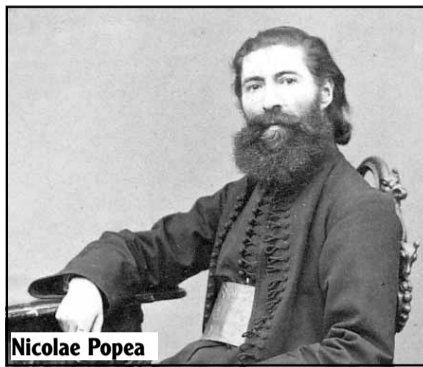
Iuliu Maniu

Vicențiu Babeș

Partenie Cosma

Nicolae Popea

Miercurea Sibiului – rol determinant în organizarea Conferinței Naționale a fruntașilor politici ai românilor transilvăneni

Conferința Națională a fruntașilor politici ai românilor transilvăneni de la Miercurea Sibiului din data de 23-24 februarie/7-8 martie 1869 pune bazele năzuințelor tuturor românilor în lupta necontenită pentru apărarea teritoriului, drepturilor și libertăților poporului român.

Miercurea Sibiului a avut marea onoare de a găzdui această conferință premergătoare înființării Partidului Național Român din Transilvania.

În cadrul acestei conferințe, se susținea independența națiunii române conform principiilor de libertate, egalitate și fraternitate din timpul Revoluției de la 1848, restaurarea autonomiei Transilvaniei și păstrarea identității culturale a poporului român.

Marele bărbat al nostru, al miercurenilor, Ilie Măcelariu, alături de iluștrii oameni de cultură ai vremii ce au înființat Asociațiunea ASTRA în anul 1861, a reușit ca la Miercurea Sibiului să transpună în realitate ultima voință a prietenului său, Avram Iancu: „averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul națiunii, ca ajutoriu pentru înființarea unei Academii de drepturi, tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele”.

Prestigiul câștigat de Ilie Măcelariu la Conferința Națională a fruntașilor politici ai românilor transilvăneni de la Miercurea Sibiului îl va recomanda drept fruntașul luptei pentru drepturile naționale ale românilor ardeleni, Miercurea Sibiului devenind, astfel, în acele vremuri, centrul universului cultural al românilor transilvăneni.

Florin-Toader FĂLĂMAȘ

Sesiune științifică omagială la Miercurea Sibiului

Împlinirea a 150 de ani de la crearea primului partid politic din Transilvania a fost aniversată într-un eveniment special, organizat de Primăria orașului Miercurea Sibiului, Consiliul Județean și Complexul Național Muzeal ASTRA, prin Muzeul Țării Secașelor.

În 10 octombrie 2019, totul s-a concretizat prin sesiunea științifică: „150 de ani de la Conferința Națională a românilor transilvăneni de la Miercurea Sibiului”. În fapt, programul a cuprins o serie de prelegeri cu teme foarte bine definite, ținute de apreciați oameni de istorie și specialiști în monumente istorice, tradițiile locale și administrație, ce au reprezentat Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Biblioteca Județeană ASTRA, Complexul Național Muzeal ASTRA, Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu și Liceul Tehnologic „Ilie Măcelariu” Miercurea Sibiului: Ilie Moise (Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu) – „Pe Valea Secașului... înapoi pe filele istoriei”; Radu Racovițan și Daniel Crețu (ambii reprezentând Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu) – „Conferința Națională de la Miercurea Sibiului (7-8 martie 1869)”; Lucian Robu – „Cercetări din Țara Secașelor păstrate în arhiva Muzeului ASTRA”; Florin Fălămaș – „Miercurea Sibiului – rol determinant în organizarea Conferinței Naționale a fruntașilor politici ai românilor transilvăneni”; Răzvan Pop și Dan Nanu – „Un periplu

prin Sibiul sfârșitului de secol al XIX-lea” și prezentarea istoricului partidului din Transilvania: Adrian Alexe, din partea Muzeului ASTRA – „Miercurea Sibiului, sediu de plasă 1919-1950. Jandarmia și miliția din Miercurea Sibiului”; Cosmin Ignat și George Tomegea – „Monumente arhitectonice din Miercurea Sibiului” și Alexandru Porțeanu – „Miercurea Sibiului, capitală a românilor transilvăneni”.

În cele ce urmează, vă prezentăm câteva pasaje din prelegerile susținute:

• „Miercurea Sibiului, sediu de plasă 1919-1950. Jandarmia și miliția din Miercurea Sibiului”, de Adrian Alexe: „Fost scaun săsesc, Miercurea Sibiului și-a păstrat importanța de centru administrativ-teritorial și după unirea din 1918, fiind sediu de plasă. Comunicarea prezintă compunerea plășii Miercurea

(comunele rurale), dar și o scurtă evoluție a jandarmiei și miliției corespunzătoare acestei plăși. Cercetarea se bazează pe studiul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, a Arhivelor Naționale Sibiu, a Monitorului Oficial și a altor lucrări”

• „Un periplu prin Sibiul sfârșitului de secol al XIX-lea”, de dr. Răzvan Pop și Dan Nanu: „Ne dorim a surprinde ultimele acțiuni ale activității Partidului Național Român la Sibiu. Ce a rămas astăzi din acest moment istoric și ceea ce ar trebui să dispunem pentru ca memoria PNR să rămână vie prin opera sa”

• „Monumente arhitectonice din Miercurea Sibiului”, de dr. Cosmin Ignat și dr. George Tomegea: „În Miercurea Sibiului se regăsesc mai multe monumente laice și de cult importante atât pentru zona Secașe-

lor, dar și pentru Mărginimea Sibiului. Bineînțeles, cel mai vechi și mai important monument este biserica evanghelică fortificată construită de sași, după mai multe surse, la jumătatea secolului al XIII-lea, în stil romanic. Dar localitatea impresionează prin centrul acesteia unde s-au construit câteva clădiri demne, mai

degrabă, de centrul unui oraș. Vom încerca să creionăm, prin comunicarea noastră, destinația acestor clădiri în a două jumătăți a secolului al XIX-lea, atunci când acțiunile românilor transilvăneni au găsit un ecou sporit în localitatea Miercurea Sibiului”

Deși manifestarea a fost una foarte onorantă pentru

comunitatea din Miercurea Sibiului, autoritățile județene și liderii partidelor politice locale au ignorat cu desăvârșire acest moment omagial. Din fericire, la eveniment s-au aflat în număr mare elevii liceului „Ilie Măcelariu” din oraș, care pot duce mai departe povestea constituirii PNR, dar și istoria acestor locuri.

